

УДК 81'366.571
DOI 10.32999/ksu2413-3337/2019-35-3

ТИПОЛОГІЯ КОНСТРУКЦІЙ АКТИВНОГО СТАНУ ДАВНЬОГЕРМАНСЬКИХ МОВ РІЗНИХ АРЕАЛІВ

Шапочкіна Ольга Володимирівна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри германської філології
Інститут філології Київського університету імені Бориса Грінченка
o.shapochkina@kubg.edu.ua
orcid.org/0000-0002-9575-0415

Дослідження відношень між активним станом та іншими становими формами (медіопасив, рефлексив, реципрок) у парадигмі категорії стану є актуальним питанням. Основним завданням наукової розвідки стало дослідження рівня передкатегоріальних станових конструкцій, оскільки у давньогерманському періоді повноцінні станові конструкції як такі ще не існували. Саме тому автором статті адаптовано дефініцію станова передкатегоріальна конструкція – це конструкція, яка стала прасновою для виникнення станової конструкції та має у своїй структурі відтінки розмитого категоріального змісту. **Метою** є окреслення типології конструкцій активного стану давньогерманських мов готто-скандинавського та західно-германського ареалів. **Методом** суцільної вибірки виокремлено спільні та відмінні ознаки у типології категорії стану на прикладі конструкцій активного стану та виявлено, чи мала місце повноцінна станова опозиція у парадигмі категорії стану давньогерманських мов, їх відмінні та спільні ознаки, констатуємо, що головною спільною тенденцією можна вважати те, що всі досліджувані нами давньогерманські мови мали досить розгалужену парадигму активного стану: однак лише у готській мові класична станова парадигма була симетричною – вона уособлювалася дуальною опозицією – «активний стан та медіопасив»; у давньоанглійській та давньосаксонській мовах асиметрична опозиція: активний стан протистояв ізольованим пережиткам медіопасиву та поодиноким синтаксичним пасивним конструкціям; у давньоверхньонімецькій мові класична станова парадигма складалася з активного стану (індикативу, наказового та умовного способів), у досить значній кількості спостерігалися відтінки пасивних станових передкатегоріальних конструкцій, у давньоверхньонімецькій мові відзначалися конструкції з результативним компонентом. У перспективах подальших досліджень нами буде схарактеризовано типологію станових конструкцій давньогерманських мов, які перебувають в опозиції до активного стану.

Ключові слова: категорія стану, станова передкатегоріальна конструкція, давньогерманські мови, активний стан, медіопасив.

TYPOLOGY OF STRUCTURES OF THE ACTIVE VOICE OF OLD GERMANIC LANGUAGES OF DIFFERENT AREALS

Shapochkina Olga Vladimirovna,
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
of German philology
Institute of Philology of Boris Grinchenko University of Kyiv
o.shapochkina@kubg.edu.ua
orcid.org/0000-0002-9575-0415

The study of the relationship between the active state and other forms of form (mediopassiv, reflexiv, reciproce) in the state status paradigm is a topical issue. The main task of scientific intelligence was to investigate the level of pre-category structures of structures, since in the ancient German period, complete voice structures such as these did not exist. That is why the author of the article adapted the definition of a pre-categorical design of a class – a design that became the basis for the emergence of a class construction and has in its structure shades of blurred categorical content. **Purpose.** The aim was to outline the typology of the active structures of the ancient Germanic languages of the Gothic-Scandinavian and West Germanic areas. **The method** of a continuous sample identifies common and distinctive features in the typology of the voice category on the example of active structures and it was discovered whether a full-fledged opposition to the paradigm of the category of the voice of the Old Germanic languages took place. **Results and Conclusions.** Exploring the pre-category structures of the active voice of the Old Germanic languages, their distinctive and common features, we voice that the main general tendency is that all the old Germanic languages we studied had a fairly branched paradigm of active voice: however, only in the Gothic language the classical paradigm was symmetrical – it was personified the dual opposition is the “active voice and the mediopassiv”; in the Old English and Old Saxon languages an asymmetric opposition: an active voice confronted with isolated remnants of the mediopassiv and single syntactic passive constructions; in the Old German language the classical paradigm was composed of an active voice (indicative, command and

conditional methods), quite a considerable number of shades of passive voice of pre-categorical constructions were observed, and in the Old-German language the designs with the productive component were marked. In the prospect of further research we will characterize the typology of the structures of the Old Germanic languages that are in opposition to the active voice.

Key words: *voice category, voice pre-categorical structure, Old Germanic languages, active voice, mediopassiv.*

1. Вступ

Питання про визначення категорії стану залишається одним із найбільш дискусійних у граматичних студіях. Традиційно стан визначають як граматичну категорію, яка виражає відношення між суб'єктом та об'єктом, що представлені у дії. Категорія стану – це система граматичних форм дієслова, що встановлює відношення дієслівної дії до підмета. Це відношення може виявлятися подвійно, відповідно розрізняють два стани – активний і пасивний. По-перше, дієслівна форма характеризує підмет як суб'єкт дії. Форми активного стану виступають в активних зворотах, форми пасивного стану – в пасивних зворотах. По-друге, за синтаксичною ознакою – здатності сполучатися з прямим додатком – дієслова поділяються на перехідні й неперехідні (Бондарко, 1967).

У сучасних германських мовах трапляються різноманітні інтерпретації природи категорії стану, саме тому виникає питання, на яких підставах цей процес відбувся та про що це може свідчити? Щоб відповісти на це питання, необхідно дослідити витоки, етапи становлення категорії стану давньогерманських мов. Це можливо здійснити, досліджуючи рівень станових конструкцій завдяки методам суцільної вибірки та порівняльно-типологічного аналізу.

2. Генеза передкатегоріальних станових конструкцій у давньогерманських мовах

У давньогерманському періоді станові конструкції у чистому вигляді ще не існували. Проблемами генези категорії стану та дослідженнями станових конструкцій займалися К. Красухін, М. Гухман, М. Стеблін-Каменський, А. Макаєв, С. Шубик, А. Десницька, І. Ершова та ін.

К. Красухін, розглядаючи категорію стану у системі індоєвропейського дієслова, зазначав, що стан є найважливішою дієслівною категорією, це відношення дієслова до імен, що пов'язані з ним спільною синтагмою. Вчений виокремлює три традиційні, універсальні стани – активний, пасивний, середній, описуючи універсальну станову модель: якщо дієслово стоїть у активному стані, то підмет є виконавцем дії; у реченні з пасивним станом підмет означає особу, що підлягає дії; медіальний (середній) стан означає те, що дія спрямована на суб'єкт. Вищенаведена станова модель стосується і сучасних мов (Красухін, 2004: 169).

Однак станові передкатегоріальні конструкції перебували у процесі неперервної генези, саме тому нагальною є потреба дослідити спільні та відмінні ареальні особливості розвитку класичної станової парадигми на прикладі давньогерманських мов. За твердженням К. Красухіна, у давньогерманських мовах синтетичні медіопасивні закінчення були притаманні виключно граматичним конструкціям готської мови. У інших давньогерманських мовах відповідне значення виражалося лише із допомогою загальногерманського знахідного відмінка зворотного займенника *sik* у 3-ій особі та знахідного відмінка відповідних займенників у 1-ій та 2-ій особах (Красухін, 2004: 170).

Подібні граматичні конструкції засвідчені у готській мові, напр.: гот. *gibuh þan izwis þatei nih Saulaumon in allama wulpau seinama gawasida sik swe aina bize* (Vulfila, Math.VI, 29) – «говорю вам, що навіть Соломон у всій своїй величчї не одягався як одна із цих квіток» – зворотна самоскерована дія. Такі конструкції конкурували із синтетичним медіопасивом, напр.: гот. *allai auk ni gaswiltam ip allai inmaidjanda* (Vulfila, K.XV, 51) – «всі ми не помремо, але всі змінємося» (Project Wulfila, 2004) – синтетична медіопасивна форма. Проте існувала і протилежна конструкція, напр.: гот. *jah inmaidida sik in andwairþja ize* (Vulfila, Mk.IX, 2) – «й видозмінився у присутності їх» (Project Wulfila, 2004) – конструкція із займенником *sik*.

У обох випадках форми дієслова від дієслова *inmaidjan* «змінювати» мали неперехідне значення довільної зміни стану, однак у першому випадку вона виражена закінченням *-anda* (3-я особа однини), а у другому – часткою *sik*. Така сама частка у німецькій мові означала у 3-ій особі зворотню дію та іноді неперехідність, неконтрольований процес, напр.: нім. *waschen* «мити» – *sich waschen* «митися». Однак пасивного значення такі звороти не отримували. У давньоверхньонімецькій мові пасив виражається з допомогою допоміжного дієслова «бути», «ставати» та дієприкметника. Зазначені вище приклади є лише «верхівкою айсберга», тому варто зануритися у розгляд ареальних особливостей станової парадигми по кожній давньогерманській мові окремо. Отже, насамперед нашим основним завданням є спроба визначити типологічні спільності та відмінності у активних станових передкатегоріальних конструк-

ціях (далі – СПК) давньогерманських мов: готської, давньоанглійської, давньосаксонської та давньовірменської.

3. Конструкції активного стану у давньогерманських мовах: дивергентність та конвергентність розвитку

Дійсний стан (індикатив) у давньогерманських мовах мав уже досить розгалужену систему особових флексій та виражав реальність активної дії у теперішньому та минулому часах (Жукова, 2012: 82–87). Проте у давньогерманських мовах наявні різні ареальні особливості у використанні та способах вираження активного стану. Так, у готській мові були в наявності граматичні СПК, у яких активний стан описував суб'єкт, що був активним діячем та передавав значення об'єкта, спрямованого на пацієнт, напр.: гот. *jah qar aggilus du izai: ni ogs þus, Mariam, bigast auk anst fram guda* (Vulfila, L.1,30) – «І сказав до неї: Не бійся, Маріє, бо ти знайшла благодать у Бога» (Project Vulfila, 2004).

У СПК дійсного стану давньовірменської мови, згідно із дослідженнями О. Москальської, домінували різнопланові відтінки та суб'єктно-об'єктні відношення: а) опис фізичних та психічних станів, напр.: днв.-верхн.-нім. *Mih hungrita inti er gäbut mir e3zan* (Tatian) – «Мене мучив голод, і ви дали мені поїсти» (Москальська, 1959); б) наявність або відсутність певної якості, напр.: днв.-верхн.-нім. *Uueiz iuuar fater uues iu thurft ist* (Tatian) – «Ваш батько знає, що вам потрібно» (Москальська, 1959); в) опис діяльності, напр.: днв.-верхн.-нім. *Zi nuzze grebit man ouh thar er inti kuphar* (Tatian) – «Успішно видобувають там руду та мідь» (Москальська, 1959).

У давньоанглійській мові під час уживання СПК активного стану спостерігалася темпоральна непослідовність та хаотичність опису подій, напр.: днв.-англ. *Dhæm eafera wæs æfter cenned, geong in geardum, thone god sende folce to frofre; fyrendhearfe ongeat the hie ær drugon aldrlease lange hwile* (Beowulf, 10–15) – «Невдовзі син престолу, спадкоємець народився посланий Богом людям на радість і на втіху» (Беовульф). Давньосаксонські СПК активного стану відрізнялися різноплановими способами вираження, водночас спостерігалася також непослідовність опису подій, були наявні СПК із декількома предикативними центрами, напр.: днв.-сакс. *Ik mag thi filu seggan Uuârun uuordun, thar her undar thesumu uuerode standad Gesîdos mine, thea ni môtun suelten êr, Huerben an hinenfard êr sie himiles liht, godes rîki sehat* (Heliand XXXVII: 3103–3107) – «Я можу сказати тобі це щирими словами, що тут в світі є віддані мені, які не повинні померти, піти з цього світу, поки вони світло небесне, Царство Боже не побачать» (Heliand In Old Saxon).

Давньовірменські граматичні СПК, які виражали наказ або примус, були репрезентовані відповідною формою презенсу, напр.: днв.-верхн.-нім. *Tho quard ther fater zi sinen scalcun: sliumo bringet thaz erira giuuati inti giuuatet inan inti gebet fingerin in sina hant inti gischohiu in fuozi* (Otfrid) – «Тоді сказав батько своїм слугам: швидко принесіть кращий одяг й одягніть його, одягніть каблучки на його руки та взуття на його ноги» (Москальська, 1959). А пізніше виникла форма імперативу із постпозицією особового займенника, напр.: СПК: днв.-верхн.-нім. *Hilph minan liutin!* (Otfrid) – «Допоможи моїм людям!» (Москальська, 1959). Здебільшого наказові СПК активного стану у давньовірменській мові виражали: заклик до активних дій або примус, прохання, напр.: днв.-верхн.-нім. *Faret ir in minan uuingart* (Tatian) – «Відправляйся у мій виноградник!» (Москальська, 1959); днв.-верхн.-нім. *Sô uuaz sô her iu quede sô tuot ir* (Notker) – «Як він вам скаже, так і робіть!» (Москальська, 1959).

У готській мові спостерігалися СПК, що виражали наказ, застереження, пряму або непряму погрозу, напр.: гот. *Ni hugei hauhaba, ak ogs!* (Vulfila, Römer 11:20) – «Не пишайся, але бійся!» (Project Vulfila, 2004). Також були наявні імперативні СПК, у яких містилися прохання та молитви-заклики, напр.: гот. *Wenai faginondans; aglons uspulandans; bidai haftjandans!* (Vulfila, Römer 12:12) – «Тіштесь надією, утиски терпіть; в молитві!» (Project Vulfila, 2004).

У давньоанглійській мові граматичні СПК уособлювалися насамперед закликами до активної дії або передавали непряму мову, напр.: днв.-англ. *Het him yðlidangodne gegyrwan, swæð, he gudcyningofer swanradesesecean wolde, mærne þeoden, þa him wæs manna þearf* (Beowulf, 200) – «І наказав корабель надійний готувати в плавання: там, за морем, сказав, знайдемо ми, за лебединою дорогою, конунга славного, але бідного слугами!» (Беовульф).

Давньосаксонські граматичні СПК виражали також пафосні заклики, напр.: днв.-сакс. *Hebbiad euuan uuillion tharod, liudi euuan gið{b}on: than eu [lango scäl] [uuesan] euua hugi hrômag; [than] gi [helligithuuing], forlâtd lê{d}aro drôm [endi] sôkead eu liht godes, upôdes hêm, [êuuig] rîki, hōhan he{b}enuuang. Ne lâtd euuan hugi tuuiflien!* (Heliand, 945) – «Майте свої бажання, люди, свою віру! Залиште надовго розуміння, залиште пекельні муки, шукатимете Божого світла, у вічній імперії, високо божого неба!» (Беовульф).

У давньовірменських граматичних СПК, які виражали умову, паралельно можна було спостерігати форми вираження модальності, нереальності, невпевненості, сумніву,

бажаності, напр.: днв.-верхн.-нім. *Korön uuolda sin god, ob her arbeidi so iung tholön mahti* (Tatian) – «**Випробувати заохотів** його Господь, чи зможе він, такий молодий, **винести** тяжку працю» (Москальська, 1959).

Ще однією характерною особливістю було те, що давньоверхньонімецький кон'юнктив досить часто використовувався у підрядних реченнях, де йшлося про бажану дію, напр.: днв.-верхн.-нім. *Hera santa mih god ob hiu rät thühti, mih selbon ni sparöti, ioh mir selbo giböd, thaz ih hier givuhti, uncih hiu gineriti* (Tatian) – «**Надіслав** мене сюди Господь й мені **наказав**, якщо вам це здасться прийнятним, щоб я тут **бився**, себе **не жалів**, доки вас **не порятую**» (Москальська, 1959). Також дуже часто вживалися СПК із непрямою мовою, напр.: днв.-верхн.-нім. *Daz hört ih rahhön dia uuerol trehtuulson, daz sculi der antichristo mit Eliase pägan* (Tatian) – «Я **чув**, як **розповідали** вчені люди, що антихрист має битися з Ілією» (Москальська, 1959).

У готській мові умовний спосіб уособлювався активними СПК різних типів (розмірковування, побажання, інструментальна дія тощо), напр.: гот. *Ju gastauida swe andwairps þana swa þata gatauþandan* (Vulfila, K. 15:3) – «Якщо б я **був присутній**, то **здійснив** би таку справу» (Project Vulfila, 2004).

У давньоанглійській мові граматичні СПК умовного способу мали відтінки яскраво вираженої модальності, також виражали сподівання та можливе прогнозування подій, напр.: днв.-англ. *Swa sceal geong guma gode gewyrcean fromum feohgiftum on fæder bearme, þæthine on ylde eft gewunigen wilgesipas, þonne wig cume, leode gelæsten; lofdædum sceal in mægþa gehwære man geþeon* (Beowulf, 410). – «З дитинства спадкоємець добром і дарами прихильність дружити **повинен здобувати**, щоб, коли змужніє, соратники стали з ним о-пліч, вірні обов'язку, якщо трапиться війна, бо чоловік **має** гідними справами в народі славу **здобути!**» (Беовульф).

У СПК умовного способу можна було виокремити імперативні відтінки, побажання та заклики, напр.: днв.-англ. *Is þæs Hroðgar mæg þurh rumne sefan ræd gelæran, hu he frod ond god feond oferswyðer, gyf him edwenden æfre scolde bealuwa bisigu, bot eft cuman, ond þa searwylmas colran wurðap; oððe a syrðan earfoðþrage, þreanyd þolað, þenden þær wunað on heahstede husa selest* (Beowulf, 129). – «Від щирого серця я **хотів би** Хродгару **допомогти** порадою, щоб позбавити його від лиха, щоб повернувся добробут в його державу, щоб вщухли хвилі печалей, поки навіки страх і безталання з ним зостануться, поки ніяк не впадуть крокви і покрівля, поки стоять на пагорбі хори» (Беовульф).

Давньосаксонські активні СПК умовного способу дії могли виражати передбачення, прагнення, сподівання та занепокоєння можливим результатом подій, напр.: днв.-сакс. *Thô ni uuas lang aftar thi, ne it al sô gilêstid uuar{d}, sô he mancunnea managa huila, god alomahtig forge{b}en habda, that he is himilisc barn herod te uueroldi, si sel{b}es sunu sendean [uueldi], te thi that he hêr alôdsi [al liudstamna], uuerod fon uuitea* (Heliand, 208). – «Якби не чекати довго, що все **буде виконано**, коли б він, Боже всемогутній, пообіцяв би, що він свою дитину небесну, свого власного сина, хотів би надіслати у світ людський, щоб він позбавив від страждань та болю весь рід людський» (Беовульф).

Щодо використання граматичних медіопасивних СПК, то у давньогерманських мовах спостерігалось більше відмінностей, ніж спільних ознак. У готській мові був наявний медіопасив – флективна форма. Ця форма вживалася тільки у презенсі та претериті. За своїм творенням готський медіопасив співпадав із грецьким середнім станом, який поклав основу розвитку пасиву. Водночас готський медіопасив виражав різні відтінки, а саме: спрямованість дії на суб'єкт; дію суб'єкта, що зворотно спрямована на самого діяча; стан інактивності суб'єкта; обмеженість дії сферою суб'єкта; протиставлення неперехідності та перехідності суб'єкта, напр.: гот. *Saei ubil qirai attin seinamma aipþau aipþein seinai, dauþau afdaupþaidau* (Vulfila, Mrk.VII, 10) – «Той, хто **недобре говорить** батьку своєму або матері, своєю смертю **помре**» (Project Vulfila, 2004).

На противагу у давньоанглійській мові взагалі спостерігалася відсутність спеціальних форм стану, давньоанглійський «медіопасив» складався з ізолюваного пережитку дієслів IV класу *hattan* та *hatton* у теперішньому та майбутньому часах. Загалом у давньоанглійській та давньоверхньонімецькій мовах станові протиставлення у особових формах відсутні. Поодинокі медіопасивні форми дієслова *hatton* «називатися», зустрічалися у давньоанглійській мові, тому цю опозицію і вважають загальногерманською (Ершова, 2000).

Особливою ареальною відмінністю давньоанглійської, давньосаксонської та давньоверхньонімецької мов від готської було те, що медіопасивних СПК у чистому вигляді не було. До класичних граматичних СПК у парадигмі КС варто віднести і зародки пасивних відтінків у давньогерманських мовах. Проте давні форми пасиву вже тоді спостерігалися у так званих «предикативних конструкціях», які навіть означали дію, спрямовану на суб'єкт, напр.: днв.-верхн.-нім. *Bim gisentit thisu dir sagên* (Hildebrandslied) – «Я **надісланий** тобі це сказати» (Москальська, 1959); днв.-верхн.-нім. *Thera ferti er uuard irmuait* (Hildebrandslied) – «Він **був втомлений** подорожжю» (Москальська, 1959).

4. Висновки

Зауважимо, що граматичні СПК такого типу просто не могли скласти повноцінну конкуренцію як опозиції вже сформованої парадигми активного стану. У давньоанглійській мові говорити про відтінки пасивного стану також було зарано, оскільки пасив у цьому разі передавався лише синтаксично, завдяки єдиній конструкції *beon/wiorþan* + дієприкметник II. Ураховуючи вищезазначене, спробуємо виокремити провідну типологічну відмінність у традиційній становій парадигмі давньогерманських мовних ареалів: опозиція «активний стан – медіопасив» була певним чином симетричною тільки у готській мові (тільки у готській мові був наявний медіопасив), у всіх інших мовних ареалах спостерігалася значна асиметричність: активний стан традиційно складався із трьох компонентів: індикатив (дійсний стан, що відображав реальні дії) та два способи: кон'юнктив (умова, допуск), імператив (наказ, бажання, примус). Вищезазначені елементи були притаманні всім давньогерманським мовним ареалам – готсько-скандинавському та західно-германському. Якщо і спостерігалися відмінності, то вони здебільшого стосувалися семантичних способів вираження. Медіопасив був наявний у готській мові, а у давньоанглійській мові спостерігалися тільки реліктові поодинокі медіопасивні СПК. У давньовірхньонімецькій та давньосаксонській медіопасив не розвився. На противагу набули розвитку СПК зворотного стану та пасивні відтінки (давньовірхньонімецька мова). Опозицію активному стану у західно-германському та готсько-скандинавському мовних ареалах складали СПК із пасивними відтінками та вільні лексичні конструкції. У перспективах наших подальших досліджень заплановане вивчення спеціальних форм, які перебували в опозиції до активного стану, а саме: медіопасивних, пасивних, зворотних, інертивних та інших на матеріалах давньогерманських мовних пам'яток (IV – XIII ст.).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондарко А.В. Русский глагол / А.В. Бондарко, Л.Л. Буланян. Ленинград : Просвещение, 1967. 190 с.
2. Ершова И.А. Введение в германскую филологию. Выпуск II: Древнегерманский глагол. Москва : Изд.-во МГУ, 2000. 72 с.
3. Жукова Н.С. О методе описания морфологических подсистем в лингвистической прогностики. *Вестник Томского государственного университета. Избранные материалы международной конференции «XXVI Дульзонские чтения»*, Томск 2012. Вып. 1 (116). С. 82–87.
4. Красухин К.Г. Введение в индоевропейское языкознание: Курс лекций : учебное пособие для студентов и лингвистических факультетов высших учебных заведений. Москва : Издательский центр «Академия», 2004. 320 с.
5. Москальская О.И. История немецкого языка : учебное пособие для студентов педагогических факультетов и институтов иностранных языков. Ленинград, 1959. 891 с.
6. Беовульф. Тексты. Северная слава. URL: <http://norse.narod.ru/src/other/beowulf/beowulf.html> (дата звернення: 5.02.2019).
7. Heliand In Old Saxon. URL: <https://northvegr.org/old%20icelandic%20old%20english%20texts/heliand%20in%20old%20saxon/001.html> (дата звернення: 5.02.2019).
8. Project Wulfila 2004, Университет Антверпена, Бельгия. URL: <http://www.wulfila.be/gothic/browse/text/?book=5&chapter=12> (дата звернення: 5.02.2019).

REFERENCES:

1. Bondarko, A.V. (1967). *Russkyi glagol* [Russian verb] / A.V. Bondarko, L.L. Bulanyan. Leningrad : Prosveshchenye, 190 s.
2. Ershova, Y.A. (2000). *Vvedeniye v hermanskuyu fylologiyu. Vypusk II: Drevnehermanskyy glagol*. [Introduction to German philology]. Moskva : Yzd.-vo MHU, 72 s.
3. Zhukova, N.S. (2012). O metode opysaniya morfologicheskikh podsystem v linyvysticheskoi prohnostyke [About the method of describing morphological subsystems in linguistic prediction]. *Vestnyk Tomskogo gosudarstvennogo unyversyteta. Yzbrannyye materyaly mezhdunarodnoi konferentsyy «XXVI Dulzonovskyye chteniya»*, Tomsk. Vyp. 1 (116). S. 82–87.
4. Krasukhyn, K.H. (2004). *Vvedeniye v yndoevropeiskoe yazykoznaneye* [Introduction to Indo-European Linguistics]: Kurs lektsiy: Ucheb. posobyey dlia stud. y linyv. fak. vyssh. ucheb. zavedeni. Moskva : Yzdatelskiy tsentr "Akademiya". 320 s.
5. Moskalskaya, O.Y. (1959). *Ystoriya nemetskogo yazyka* [History of German]: uchebnoye posobyey dlia studentov pedagogicheskikh fakultetov y ynstytutov ynostrannykh yazykov. Leningrad, 891 s.
6. Beowulf. Teksty. Severnaya slava. [Beowulf. Texts. North glory]. Retrieved from <http://norse.narod.ru/src/other/beowulf/beowulf.html> (Last accessed: 5.02.2019).
7. Heliand In Old Saxon. Retrieved from <https://northvegr.org/old%20icelandic%20old%20english%20texts/heliand%20in%20old%20saxon/001.html> (Last accessed: 5.02.2019).
8. Project Wulfila 2004, University Antwerpen, Belhgia. Retrieved from <http://www.wulfila.be/gothic/browse/text/?book=5&chapter=12> (Last accessed: 5.02.2019).